

manjina u Srbiji o kojima se, uz Rome, vjerojatno najmanje zna, kao i o njihovoj povijesti i doprinosu u različitim područjima društvenog života, pa su u skladu s tim i sadržaji o njima dostupni javnosti malobrojni. S obzirom na to da je ova knjiga sažet uvid u prošlost vojvođanskih Hrvata, čiji je cilj o njoj informirati sve zainteresirane čitatelje, bilo da imaju veze s Vojvodinom ili ne, može se reći da je ona tom zahtjevu donekle udovoljila. Također je znanstveno utemeljeno svjedočanstvo o prisutnosti Hrvata na prostoru Vojvodine od srednjeg vijeka do danas, te je ova knjiga čuvar hrvatskog imena na njezinu području. Nadalje, autori u knjizi ne favoriziraju nijedan regionalni ili subetnički segment vojvođanskih Hrvata. Trudili su se dati podjednaku pozornost Hrvatima i u Srijemu, i Banatu, i u Bačkoj, iako se u svome radu redovito susreću s nedostatkom podataka, osobito kad je riječ o Hrvatima u Banatu. Svakako u obzir valja uzeti i okolnosti u kojima je nastajala ova knjiga. Veliki je uspjeh što je, unatoč krizi i nedostatku materijalnih sredstava, knjiga otisnuta u nakladi od 2.000 primjeraka. Usto, nastala je u vremenu kad je određene standarde i postignuća osobito glede pitanja ljudskih i manjinskih prava vojvođanskih Hrvata teže održati nego postići nove ciljeve. Iako je pisana kao znanstvenopopularno djelo, autori su u njoj na objektivni način iznijeli osnovne činjenice iz prošlosti vojvođanskih Hrvata i pouzdano prikazali njihovu sadašnjost. Naposljetku, ovom su knjigom otvorena nova, još nedovoljno istraženja pitanja iz prošlosti vojvođanskih Hrvata, pa je ona i poticaj svima onima koji su za tu tematiku zainteresirani.

Ivana Andrić Penava

Naco Zelić, *Publikacije bačkih Hrvata – popis izdanja od 1901. do 2007.*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zagreb, 2009., 222 str.

Znano je kako je bibliografska praksa u bačkih Hrvata oskudna i zakašnjela te se stoga svaki pokušaj bilježenja knjižne produkcije može smatrati doprinosom knjižničarskoj struci, ali i općenito kulturi ovdašnjih Hrvata, Hrvata koji su kroz povijest često bili i ostajali na rubu znanstvenih i inih gibanja i procesa u cjelokupnoj nacionalnoj hrvatskoj kulturi. Kako su malobrojne bibliografije u podunavskih Hrvata najčešće plod rada pojedinaca, nastale izvan profesionalnoga institucionalnog sustava, svaki novi pokušaj popisivanja publikacija hvale je vrijedan. Tim prije, jer još uvijek institucionalni okvir u području kulture Hrvata u Bačkoj nije dovoljno razvijen, pa svaki novi bibliografski uradak u značajnom obogaćuje izvore onima koji se bave poviješću i kulturom hrvatskoga naroda, napose pisanom riječi.

Krajem 2009. godine Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu objavila je u 500 primjeraka knjigu Nace Zelića pod naslovom *Publikacije bačkih Hrvata – popis izdanja od 1901. do 2007.* Recenzentice su prof. Dorica Blažević i doc. dr. sc. Sanja Vulić, a urednica je mr. sc. Željka Lovrenčić. Iako autor nije imao namjeru izraditi, u knjižničarskom smislu bibliografiju, on je na 222 stranice dao popis izdanja knjiga kroz cijelo XX. stoljeće i prvih sedam godina XXI. stoljeća, što je podrazumijevalo dugotrajan i ustrajan rad. Gledajući građu uvrštenu u popis objavljenih djela, možemo zaključiti da je autor u samom početku obrade podataka imao veliki problem u odabiranju kriterija prema kojima će neko djelo biti uvršteno ili ne, o čemu svjedoči proslav u kojem se pojašnjavaju glavne odrednice. One su sadržane u

sljedećem: zemljopisni prostor Bačke, bački Hrvati, književnost bačkih Hrvata i druge. Naime, u prvom od pet poglavlja (str. 7-41) Naco Zelić daje povijesno-književni pregled o bačkim Hrvatima, pojašnjavajući pri tom i kriterije kojih se držao u uvrštavanju tiskovina u svoj popis. Nakon povijesna pregleda, opisana je u istom poglavlju i povijest pisane riječi u Bačkoj, uz kronološko navođenje pisaca i njihovih djela, kalendara, novina i časopisa što prate faksimili odabranih naslovnica.

U drugom, po obujmu najvećem, dijelu (str. 43-182), autor je kronološki redoslijedom prikazao djela tiskana od 1901. godine do 2007., poredavši ih abecedno unutar godina, uz davanje osnovnih podataka o djelu (autor, naslov djela, podaci o izdanju, mjestu izdavanja, godini izdavanja i broju stranica). Popis zastupljenih autora – bačkih Hrvata – sastavni je dio trećeg poglavlja (str. 183-202), koji je sačinjen na način registra, a u četvrtom dijelu (str. 203-207) autor je priredio takav registar za hrvatske pisce izvan Bačke i ostalih pisaca kojima su knjige objelodanjene na hrvatskom jeziku u Bačkoj. Na koncu, peti dio (str. 209-214) sadrži popis knjiga nepoznatih autora.

Naco Zelić je kao temeljni kriterij za uvrštavanje u popis uzeo knjige hrvatskih pisaca rođenih u Bačkoj, neovisno gdje ti pisci žive i gdje su knjige objavljene. Ovome je pridodao i djela drugih pisaca napisana na hrvatskom jeziku koja su objavljena u Bačkoj bez obzira koje je autor nacionalnosti, te prijevode na hrvatski. U temeljnom kriteriju, poput mnogih drugih urednika (pri pravljenju antologija, leksikona i sličnih djela), nailazio je na problem nacionalne pripadnosti autora publikacija (po kojemu se neki od zapisanih autora ne izjašnjavaju kao Hrvati), ali je hrabro sačinio popis uvrstivši ove autore u hrvatski korpus. Ipak, po temeljnom kriteriju

Neven Ušumović je trebao ući u popis, jer ga mjesto rođenja (zapisano u matici rođenih u Zagrebu, ali je *de facto* živio i školovao se u Subotici) ne može isključiti iz Subotice kao ni književno djelo kojim je tijesno navezan za Suboticu. Po istom je kriteriju Ivan Gutman, iako objavljuje i živi izvan mjesta rođenja (Sombor), ušao u ovaj popis (str. 123).

U uvodnom, povijesnom prikazu književne baštine, uz kronologijsko nabranje djela, u napomenama je skoro svaki pisac obrađen i bibliografski, što se čini nepotrebnim ako znamo da je na kraju knjige i registar autora. Možda bi korisnije bilo takve dopune staviti za autore koji nisu ušli u popis zbog vremenskog određenja, pa bi se umjesto, primjerice Petra Pekića, u napomenu mogla staviti djela Ivana Antunovića ili Ambrozija Boze Šarčevića. U popisu tiskovina uz knjige su se našli i katalozi od desetak stranica (npr. Stipan Šabić 1928.-2003.), katalozi vezani uz izložbe, kao i mnoge tiskovine od par listova čime se širi pojam knjige, ali u ovom slučaju svaka vrst monografske publikacije kao samostalne cjeline svjedoči o nakladništvu Hrvata u Bačkoj.

Knjiga Nace Zelića *Publikacije bačkih Hrvata – popis izdanja od 1901. do 2007.* zasigurno je nastala putem sekundarnih izvora, što je rezultiralo i nedosljednošću u opisu koje bi se izbjeglo radom *de visu*. Razumljivo je da autor nije mogao imati sve publikacije u rukama, jer Hrvati u Bačkoj nemaju vlastitu zavičajnu knjižnicu te su podaci prikupljeni često iz već postojećih bibliografija ili iz privatnih knjižnica po Bačkoj (zbog čega je vjerojatno i došlo do nekih pogrešaka, primjerice Dumenčić, a treba Dumenđić). Isto tako, odrednica *anonim* mogla je biti izbjegnuta stavljanjem knjige na naslov (kada su u pitanju zbornici, antologije, knjiga s više od tri autora i sl.), a u daljnjem opisu dodaje se onda urednik ili priređivač, što olakšava

traženje i pravi distinkciju od stvarno nepoznata autorstva nekih publikacija (skriven ili nepostojeći autor). Naravno, ove primjedbe nikako ne umanjuju vrijednost popisa, već upućuje buduće istraživače na tehnički dosljedniju obradu.

Iako opisi nisu bibliografski standardizirani, o čemu su se na početku knjige izjasnili autor Naco Zelić i urednica mr. sc. Željka Lovrenčić, oni mogu poslužiti kao koristan prinos za daljnja istraživanja pisane baštine bačkih Hrvata, koja još uvijek čeka na cjelovitu, sustavno obrađenu bibliografiju, kako to već imaju narodi s kojima Hrvati u Bačkoj žive.

Katarina Čeliković